

Nro. 35.

A' FELS. R. TSASZARNAK ÉS A. KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMÉBÖL.

*Költ Bétsben Aprilisnek 29-dik napján 1796-dik
esztendőben.*

Hadi Történetek és Környülállások.

I. Olasz Országban.

Itten nemcsak el kezdődött a' két hadakozó fél között való ellenségeskedés, hanem az első tsatát nyomba másik követte. A' miolta újabb és izámosabb segítő seregek jutottak a' *Génuai* földön tanyázó Fr. ármadiához, azóltától fogva tudva lévő feltételének, t. i. a' *Cévai és Bochet-tai* hegyeknek és környékeknek el foglalására megkettőztette erejét. Az April. 6-dik napján esett tsata után történt dolgokat ekként hirdettette ki a' Fels. Cs. K. udvari hadi Kancellária: Minekutánna a' Gr. *Argenteau* és *Rukavina* Generálisok va-

M m

zérleése alatt lévő Cs. K. seregek az ellenség meg szaporodott ereje által *Barretoig* vissza nyomattak volna: mind *Argenteau* F. M. Lajtinánthoz, mind *Vukasovich* Obersterhez néhány segítő osztályok küldettek olly parantsolattal, hogy a' *Dégói* pozstot köröm szakadásokig védelmezzék, és magokra vonják az ellenség figyelmetességét. Azon közben *Pentinorcáig* előre nyomúlván a' Frantziáság, April. 13-dikán *Dégó* környékére marsirozott, és minden oldalról szándékozott ottan lévő truppjainkat meg támadni: mindazáltal a' következett nap *Rochettán* keresztül *Kairóig* hátrább vonta magát, de nem azért, hogy előbbi szándékáról lemondjon, hanem azért, hogy több seregeket vévén magához nagyobb erővel és számosabb ágyúkkal mehessen *Dégó* ellen, a' minthogy mindjárt vissza is fordúlt 3 colonnében.

Az ott állott Cs. K. truppok szokott bátorsággal egynéhányszor vissza verték a' rajtok ment ellenséget, és minekutánna *Vukasovich* Oberster *Sa-sello* felől az oldalába tsapott volna, egyik hegyről a' másakra üzte, egynéhány ágyút el nyerte, és 500 embert el is fogott közzülök: mivel mindazáltal mind több több új kolonnék érkeztek a' Frantziák segittségére, és az *Argenteau* F. M. Lajtinant vezérleése alatt lévő seregek minden oldalról szoritattak, végtére kénytelenek voltak *Tersóig* magokat vissza vonni.

Ugyan akkor 's azon a' napon a' *Gyulai* szabad seregének egy részével, és egy *Pedemonti* Granatéros batallionnal *Coserta* alatt állott Cs. K. Gen. Lajtinántot *Proverát* is nagy erővel és tüzeséggel támadták meg a' Frantziák, és ámbár sokáig védelmezték is amazok magokat, de azért még is ezek győzedelmeskedtek, 's amazoktól el vették a' nevezett pozstot. Hasonló szerentsével éltek a' *Calisánói* térségről a' *Giovani Muriáldo* ellen nagy erővel ment Frantziák, és mind a' *Stanarói*, mind a' *Batifollói* völgyeket el foglalták.

A' melly napont. i. Apr. 16-kán *B. Bolió* fő vezér az ezen történetekről írt tudósítását *Aqui* fő kvártélyából ki indította volna, még akkor meg nem határozhatta veszteségünket, és kiváltképen abban foglalatoskodott, hogy a' *Bochettai* hegyeken lévő forposztok lántzát *Villa, Calde, Rosiglione, Ponzone, Mollare, Cremolino, Cartosio* és *Melazzo* helységeken keresztül öfzve kaptsolhassa az *Aqui* mellett lévő ármadiájával.

II. A' *Rénus* Környékéről.

Innen ugyan még ekkorig semmi háborústörténetekről tudósítást nem vettünk: mindazáltal akárhogy 's akár mennyit biztassák magokat a' közönségesen ohajtott békességnek köve.kezésével, mi úgy vélekedünk, hogy nem sokára itten is meg fog fuvatni a' trombita a' tsatára való menetelre. Nem egy két, hanem több közönséges újság levelekben olvassuk, hogy April. 20-dikán fog a' fegyver nyugvás a' *Frantziáknak* felmondattatni; mindazáltal erről sem tudunk még bizonyost szölli; sőt hogyha a' *Bonni* tudósításoknak hitelt adhatnánk, 4 hólnappal hosszabbított meg annak ideje. Hogy még most is munkába légyen a' békesség, arról senki sem kételkedhetik, de tökéletességre mehet e' az a' jelenvaló környülállások közt senki sem tudhattya. Mi rövid látású, és a' kabinetumoknak belső rejtekébe bé nem tekinthető emberek lévén, tsak azokkal kedveskedünk érd. olvasóinknak, a' miket a' tsatázó piatzhoz közel fekvő tartományokból hallotunk és olvastunk.

A' *Moenus* vize mellett fekvő *Rüffelheimből* következő hireket vettünk: „Néhány napoktól fogva sok hadi sereg marsirozik itten keresztül, rélz szerént a' *Gr. Wurmser* fő hadi vezér ármadiájától, rélz szerént téli kvártélyaikból jövéen, melylyek egyenesen a' *Sieg* folyó vizéhez szándékozna. Ezen hirtelenvaló változást a' *Düsseldorf*

környékén fekvő Fr. ármadiának napról napra való öregbitetése okozta. Hallatik, hogy *Jourdán* Generális is ott mulat mostan. Ezen, és ezekhez hasonló környülállások kívánván, környékünkön is mindenütt védelmező rendelkezések tétettek. A' *Biberichi* és *Wizbadeni* mezőségen egész *Hochheimig* sok sántzok és battériák készitettek, és a' *Moenus* bal oldalán lévő fűzfák tsaknem egészlen ki vagdaltattak. Ugy hallatik hogy itten hajóhidak fognak a' *Moenus* vizére vettetni, és az idevaló gabona tárházak meg töltenni.

Kolóniából is illetén szomorú foglalatú levél küldetett hozzánk April. 12-ik napján: A' békeségről való együtt beszélgetések lassan lassan el enyésznek, minekutánna a' majdan el kezdetendő ellenségeskedésre nézve meg tétettek volna a' szükséges rendelkezések. Mind közelebb közelebb rukkolnak *Düsseldorfhoz* az ártillériák, és az ottan készitett sántzok, és battériák bőven meg vagnak töltenve ezekkel a' félelmet okozó réz bikkákkal.

April. 12-dikén dél után 6 őriző emberrel, egy trombitással, és egy adjutánsal *Rastadtba* ment egy Fr. Generális, *Látour* Cs. K. Generálissal akarván szállani bé botsátatott, 's legottan egy tsomó irást adott kezébe, a' mellyet ama meg olvasván minden halladék nélkül *Manheimba* Gr. *Wurmser*hez küldötte.

A' Fr. északi ármadiának mostani kórmányozója *Bournonville* Generális egynéhány napig mulatván *Brüsszelben* *Hágába* ment, mi végre és mitsoda instructióval, már arról a' *Párisi* levelek is mélységes halgatásban vagnak. — Némelylyek úgy gondolkoznak, hogy a' *Hannóverai* V. fejedelemségben akarnak a' *Frantziák* valamit próbálni,

Moguntziából April. 17-dikén. Gr. *Wurmser* Feldmarsal tegnap ment innen el előbbi fő kvartélyába. Az *Oláiz* Orizágban verbuált matrósok

tegnap érkeztek a' *Williáms* Oberster tsajkás corpusához. A' *Hechstheimi* hegyen készült földi erősségeknek el végződése után, azontúl is egy-néhányak készitetnek. — — *Károly* fő hertzeg a' *Kasszeli* erősséget, és a' *Rénus* sántzát személiye szerént meg vizsgálta, és nem kis reméoy-séget nyújt azoknak, a' kik ezen ifjú fejedelem kormányozásának ezer meg ezer szerentsét kívánnak.

Nagy Britannia.

A' Fr. respublika ágense *Charettier* hat heti távol létele után ismét *Londonba* jutott April. 5-dikén. Ő ugyan azzal szineli követtségének tárgyát, hogy az Angliai fogságban lévő Fr. Márs fiait akarja ki váltani, de hogy ennél fontosabb dologban foglalatoskodjék, abból ki tettzik, hogy gyakorta való conferentiát tart a' ministeriummal.

A' *Stofflet* és *Charette* Rojalista Generálisokon történt szerentsétlenségnek hire *Londonba* is meg érkezett, kikről abban az értelemben vagynak a' Brittusok, hogy nem a' patrióta seregek vitézségének, nem is a' föld népe hozzáik vahivségtelenségének, hanem a' nyughatatlan irigységnek lettek aldozatjaivá.

A' *Londoniak* nagy nyughatatlanságok közt várják az Amérikába küldetett hadi erőnek munkásságáról való kellemetes hirt, abban a' bizodalomban lévén, hogy azoknak szerentséjektől függön a' békességnek lábra állása. E' miatt késedelmezik a' *Londoni* ministerium is békességes tractába botsátkozni a' *Frantziákkal*.

A' *Batávia* városnak és környékének meg vételekről támadott hir meg nem erősitetett; ellenben *Malakka* 's annak környéke a' múlt Aug. 17-dikén *Angliának* meg bódolt. Hasonló sorsra jutott *Chinsurach* *Bengaléban*, a' mellyben volt

Hollandiai seregek hadi fogságra vitétek. *Malakkának* el foglaltatása mind jó kikötő helyére, mind a' *Malakka* és *Sumatra* közt lévő szoros tengerre nézve hasznos, mellynek birtoka sokkal több költségekben tölt a' Hollandusoknak, mint a' mennyit abból bé vettek. — A' Status titokhoz *Dundás* úrhoz napkeleti Indiákról küldött hivatalbéli tudósítás Izerént más Hollandiai szigetek is meg adták magokat.

A' *Balticum* tengerből 93 gabonával meg terhelt hajók küldettek Angliába, 's nevezetesen *Londonba*, holott mindjárt akkor egynéhány sillingel óltóbb lett a' kenyér, melly által a' mostani *Lord Majór*, az az, a' városi fő polgár mester ismét vissza nyerte a' nép előtt való előbbi kedvességét. *Húsvét* innepének második napján 400 polgárt vendéglített meg, 's különkülönbféle vad húst, tekenős [békát, és igen jó külföldi borokat vitétt asztalára. — A' város tömlötzeiben lévő raboknak fejenként egy font húst, és egy font kenyért osztogattatott ki, melly adakozóságáért ezer meg ezer áldások mentek a' fejére.

* * *

A' *Bernáhan* lévő Anglus követ *Winkham* úr által, a' *Londoni* udvar nevében *Barthelemy* úrnak adatott békességre czélzó promemoriát, és a' Párisi Directoriumnak arra adott válaszáat a' jövő postán fogjuk érd. olvasóinkal közleni.

Olasz Ország.

B. Bolió hadi Tárnokmesternek és az *Olasz Ország*i Cs. Királyi ármadia fő vezérjének tellyes hatalmat adott a' Felséges Császár arra, hogy szabad tettezése, 's ítélete szerént folytassa ottan a' hadi dolgokat. Minekelőtte ez a' nagy vitéz az alatta lévő seregeket *Páviai* kvártélyából ki indította volna, a' mezőre ki rukkoltatván rendbe állította, 's közöttök fel 's alá lovagolván illy

igen érzékeny módon szólította meg őket: *Fiaim, úgymond, a' mi kegyelmes Császáruk II Ferentz engemet a' ti vezértékké nevezett ki, én mindent meg is fogok tselekedni, valamit kötelességem és a' betsület egy derék és igaz vezértől meg kívánnak. Ugy nézzetek engemet, mint atyátokat, és engedjétek magatokat az én hűségem és szorgalmam által jól vezéreltetni; én magam is semmi vezedelemtől nem irtódom. Kövessétek Isten segedelmével az én példámat, és hartzoljátok bátran a' ti jó Császártokért, és annak igasságos ügyéért, semmi bátor és vitézi jeles tselekedet nem fog jutalom nélkül hagyatni; a' félénkekkel ellenben akár tiszték, akár köz emberek légyenek, a' leg szorossabb hadi törvények szerént fogok bánni. De hiszem bátor sereget vezérlek én, és tellyes bizodalمام 's reménységem van eránta. Jöjjetek tehát fiaim! induljunk az ellenségre, és várjuk a' betsület útján Istentől a' győzödelmet. Mellyre az egész sereg ezt kiáltá: *Eljen a' Császár! eljen a' Boliö!* és nagy örömmel *Génua* felé marsirozott.*

A' jelenvaló hólnapnak 6-dikán költ *Turini* levelek szerént ebben az elztendőben is szándékozik a' Fels. *Szárdiriai* Király táborozó hadi seregjeinek meg szemlélésére menni, 's elsőben is *Mondovi* és *Céva* városaiba utazni. A' *Montfer-rati* K. hertzeg April. 9 dikén indúlt ki az *Aostai* síkon lévő ármadiához, mellynek vezérlését reá bízta a' király; az *Aostai* hertzegnek a' *Susai* K. ármadiának kormányát adta. — A' Cs. K. segítő seregekkel ölzve tsatoltatott *Piemonti* ármadia *Collí* Cs. K. Generális igazgatása alatt, és a' Cs. K. ármadiával eggyeségbe vagon.

Minapában egy Fr. kurirt fogtak el Olasz Országí katonáink, a' ki a' *Kellerman* és több *Szabaudiában* lévő Fr. Generálisoknak írásaikat *Nizába* és a' *Génuai Rivieriába* akarta *Buonaparte* Fr. fő vezérhez vinni. Ezen levelekből ki tanul-

ván vezérjeink a' Frantziák szándékját, minden ármadiáinkhoz kurirokat küldöttek.

Génuából azt írják April. 9 ikén, hogy a' nevezett Fr. fő vezér már *Szavonába* érkezett; hogy még most is számos segítő seregek mennek a' kórmanya alatt lévő ármadiához, és hogy 10000 főből álló lovas sereg telepedett le a' Génuai tengerpartokon. A' *Voltri* alatt táborozó Fr. Generálisok *Cervoni*, és *La-Harpe* az April. 6-dikán történt első tsatáról hivatalbéli tudósítást küldöttek a' *Génuában* lévő Fr. ministerhez *Fajpoult* polgárhoz, a' ki azokat mindjárt akkor ki nyomtattatván, közönséggé tette.

A' *Génuai* kikötő helyben két, 's attól nem messze egy Anglus hajók vigyáznak olly fel tétellel, hogy a' szárazon hadakozó egyesült *Austrai* és *Szárdinai* ármadiáknak munkásságokat annak idejében a' tengerről segítsék. A' múlt esztendőben *Hood* Anglus admirális által el fogatott, *Ca-ira* nevű 34 ágyús hajó April. 11-dik napján a' *St. Fiorenzoi* kikötő helyben történetből meggyulladván porrá égett.

Frantzia Ország.

Minden kétség kívül való dolog *Pichegru* Generálisnak Svétziai követtségbe való küldetése, a' mellyet következő irás által adta tudtára a' Directorium: „*Polgár Generál!* A' kegyelmed *Rénusi* ármadia kórmanyozásának le tételét egyedül olly reménységgel engedte meg a' Directorium, hogy a' republikára nézve hafznos, 's magára kegyelmedre nézve ditsösséges módon még egyszer szolgálatjába bé veszi. Bizik, hogy kegyelmed más pályájában is épen olly munkás leszen a' szabadság meg erősítésében, mint a' minémü volt kezében való fegyverével annak fel állításában. Erre nézve nevezte ki kegyelmedet *Svétziai* követnek, újabb próbáját akarván adni kegyelmed

eránt való bizodalmanak és tiszteletének. Meg
vayon győzettelve arról a' Directorium, hogy
kegyelmed a' Status főbb haznának folytatásá-
ban hadi tettei által nyert ditsőségét a' politicu-
mokban való munkássága által még jobban fogja
őregbiteni, és a' nemzet háladatosságának meg-
nyerésére által a' legnagyobb poltzra emelni ma-
ga ditsőségét."

Hoche és *Travot* Generálisokhoz nagyon ma-
gasztaló leveleket küldött a' Directorium, a' kik
leg inkább iparkodtak a' *Charette* el fogadtatásá-
ban. Ebből ki tettzik, hogy a' mint féltek tőle
életében, akként örvendenek most az ő halálán.
Egy Márt. 29-dikén költ *Nantesi* tudósításból eze-
ket olvassuk: "Mái napon egy órakor mondotta ki
a' hadi commissió *Charettére* a' halálos sententiát,
mellynek hallására meg nem borzadván nagy álba-
tosságot mutatott. Világosan ki vallotta, hogy
ő a' király nevében, a' királyért, és a' monarchiá-
ért hadakozott, hogy ő egyet értett az *Artéziai*
Gróffal, *Polignak* hertzeggel, d' *Entraignes* Gróf-
fal, és a' *Nantesi* püspökkel. — Azt állatta,
hogy ő ugyan elég fegyvert és munitiót kapott
Angliából, de pénzbeli segítséget 15000 livernél
többet nem; holott fogságba lett esése előtt ke-
vés idővel is 40000 liverst hoztak néki két emi-
gránsok, a' kiket ő, ne hogy kétséges ki mene-
telü környülállásairól jelentést tegyenek *London-*
ban, utolsó éjjel meg öletett. Halálra lett senten-
tziáztatása után papot kért magának, küldetett is
hozzá egy constitucionális pap, kinek neve *Gvi-*
bert. Értésére esvén a' *Nantesi* lakosoknak *Cha-*
rette dolga, nagyon örvendettek, 's illyen öröm
kiáltásokkal töltötték bé a' levegő eget. *Éljen a'*
republika! Dél után 4 órakor történt világból va-
ló ki végeztetése. — A' tudományokra ügyelő
nemzeti institutum első gyűllésének kezdetében,
a' Directoriumnak előülője *Letournieur* igen szép,
okos, velős és a' tudományokra 's szép mester-
ségekre nézve vigasztaló oráziót mondott. Meg

esküdt, hogy az Apolló papjai, és másák ellen vérengző fegyverét fel nem fogja többé emelni az anarchia. Könnyűket hullatott befzédje közt azoknak sirjaikra, a' kik a' *Robespierre* kegyetlen uralkodása alatt meg fosztattak tudós lelkeiktől. *Lacepede* szép *Panegyrist* olvasott a' nem régiben meg holt *Vandermonde* mechanicusról; *Lebreton* a' tudós *Royaltról*; *Gregoire* Püspök a' szabadságnak és tudományoknak szoros egygyeségéről 's a' t.

Egy *Párisi* közönséges újság levélben illetén szomorú környúlállásokat olvasunk, a' melyekből világosan ki tétzik, melly sok törvény nélkül elő emberek lakják most *Fr. Országot*. *Mart.* 25 dikén azt végzette 's ki is hirdettette a' *Directorium*, hogy valaki a' hazájokba vissza ment émigránsokat, és a' respublika törvényeinek nem engedelmeskedő papokat vagy bé adja, vagy meg fogja, 100 liver jutalma lézen. Mihelyt ez a' hirdetmény *Marsiliába* közönségesé tétetett, leg ottan még azok a' betsülletes emberek is el fogattak az úttzákon, a' kik a' ki költöztek listájában ugyan fel vóltak jegyeztetve, de mivel *Májusnak* 22-dik napja után mentenek ki honnyaikból, ismét ki törültettek neveik. Azok a' semmirekellő emberek is, a' kikre ez a' dolog bizatva nem vólt, a' polgárokat az úttzákon, a' kereskedőket gyűlés házaikban, a' polgári hitet le tett, és le nem tett papokat még a' templomokban is el fogdosták. E' miatt *Húsvét* innepében sem mérészlettek a' papok a' templomokba menni, és az azokba bé ment nép pap nélkül vitte végbe áhétatosságát. Némelly templomokban lárma is esett, és ez istenfélő affzony jól pofon vágott egy embert, a' ki dohányozva ment abba bé. Ez a' történet az egész városnak félelmet, sok familiáknak szomorúságot okozott, és újobban sok tehetős kereskedők ki költöztek honnyaikból a' következhető veszedelemtől való féltekben.

Charettének halálával megnem hólt az ő háj-

landósága, gondolkozásának módja és a' *Wende*. Magok a' *Párisi* levelek is ebben az értelemben vagynak; sok osztályokban nagyobb erővel mutogatják magokat a' *Royalisták* mint annakelőtte, és végső vel'edelemmel fenyegetik a' respublikát. *Hoche* Generális meg fojtatottnak lenni gondolván a' *Wendei* tüzet, tsaknem egész ármadiáját kis Britanniába vezette az ott nagy számmal ölzve gyült *Chouánsoknak* széllyel szórására.

A' közelebb múlt szerdán költ *Bétsi* Diarium ekként írja le a' *Chouánsoknak* jelenvaló környü-
 álisait: „Ezek, *úgymond*, felettébb sok dolgot adnak a' patrióta seregeknek. Márt. 25 kén két ezren rejtették el magokat a' *Ségrei* erdőségben, a' mellyen által marsirozott 250 patrióták közül sokat le is zabdaltak. Más nap azon rejtek helyeikben fel kerestetvén őket *Halencourt* Generális, sok embert le vagdaltatott, és el fogatott közzülök. April. 30-dikán *Müller* Generális is rajta ütött a' *St. James* környékén ölzve gyüllött 3000 *Chouánsokra*, 's velek ölzve tsapván, dél után setét estélig nyújtotta a' viaskodást.

Az ifjabb Tanátsnak April. 5-dikén tartott gyűllésében azt javasolta *Gossuin*, hogy a' Fr. respublikának ármadiái állandó betsü papiros, vagy pengő pénzel fizetessenek. Jelen vagyon, *úgymond* ő, az az idő, a' mellyben a' finántziának meg jobbitatott állapotja az ő zsóldjoknak meg jobbitatását is meg engedi. Több beszédje között el ragadtatván a' nagy enthusiasmus által, illy kérkedő szókra fakadott ki: Nem sokára békességünk lesz, 's ezzel együtt mindenben bőségünk. Meg esküdtek erre az ellenség előtt álló ármadiáink; azt pedig magatok is jól tudjátok, hogy ők héjjában esküdni nem szoktak. Inkább szorgalmatoskodnak ők a' győzödelmekről, mint a' finántziának állapotjáról, tellyes bizodalommal lévén az eránt, hogy ti mind arra, mind a' hazának szentséges dolgaira fáradhatatlanul vigyázni fogtok.

„Mellyre nézve, tudván, hogy a° nemzeti kassza elegendő legyen ármadiáinknak fizetésekre, és a° jövő táborozásnak ditsösséggel leendő végeztetésére nézve, következő dolgokat javaslok tinéktek; 1.) Valamint ennekelötte, úgy ezután is a° respublika költségén tápláltassanak valóságos tábori szolgálatban lévő seregeink, 's ezeknek minden felsőbb és alsóbb rangú tisztszei. 2.) *Germinálnak* 15-dik, az az, *Májusnak* első napjától fogva állandó betsü pénzben fizetessenek ki zsoldjaik. 3.) Az assignátáknak betstelenségek miatt szenvedett káraik pótoltaassanak ki. — Ezt a° tanátsot jóvá hagyta 's bé is vette az ifjú Tanáts. — Többször is vólt már errül szó, de bé nem telyesedett, majd meg válik mitsoda pengő pénzel fog az ármadia fizettetni.

A° belső dolgokra ügyelő mostani minister *Benezech* gazdag vendégséget adott *Piohegrü* Generális kedvéért, mellyen minden Fr. ministerek, és *Párisban* lévő külső orizági követek jelen vóltanak. Számos poharak üresitettek ki a° nevezett vezér egészségéért, és a° közönséges békességért. Hallatik, hogy *Jourdán* Generális is bútsút fog hivataljától venni, 's *Kléber* Generálisra bizni a° *Rénusi* Frantzia ármadiának kórmányát. — — A° miólta a° *Párisi* könyvnyomtató sajtóknak előbbi határ nélkül való szabadságok vissza engedtetett, azóltától fogva sok martzongó könyvetskéket adtak ki a° kórmányszékek ellen.

A° királyi méltóság vissza vitetésének szükseges vóltát közönségesen prédikálják, 's lassanként ei hitetik a° szabadság borától meg részegült néppel, hogy könnyebb egy főnek, mint hét száznak engedelmeskedni. — A° mit az isteni tiszteletnak harangok által adatni szokott idejéről az 5000 tagokból álló Tanáts végzett, az öreg Tanáts is helybe hagyta. A° *Párisi* Journalisták felettébb motskollyák a° Directóriumot azért, hogy a° katoná commissió előtt mondott vallástételeit *Charrettenek* közönségessé nem téteti, mellyekből lát-

hatná e' világ, hogy ő méltó lett légyen a' halálra. A' *Ligeris* felső olztályaiban nagyon kegyetlenkednek és pusztitnak a' *Choudánsok*. — Az általok el vétegett *Sanverre* nevű városba fejer zászlókkal, dob és sip szóval, és égő szövétnekekkel mentek bé. Ugy láttzik, hogy a' lakosoknak nagyobb része velek együtt értett, melly abból is ki tettzik, hogy minden puska lövés és szó nélkül foglalták el azon várost.

Batáviai Respublika.

A' *Hágai* nemzeti Convent rendkívül való estéli gyűlést tartott April. 6-dik napján; de nem azért, mintha valamelly rendkívül való történet adott volna arra alkalmatosságot, hanem azért, mivel felettébb meg szaporodtak a' respublikának dolgai. A' *Frizlandiai* nemzeti képviselők meg küldötték az azon tartománybéli lakosoknak és a' Conventbe küldetendő deputátusoknak számát. — A' tengeri dolgokra ügyelő commissióból választott ki egy tag, a' ki a' rabló hajóknak szabadság levelet olztozasson ki az Anglusok ellen. Az Apr. 5-ik napján tartatott gyűlésben olvastatott fel *Bournonville* Fr. Generalisnak azon levele, mellyben bizonyossá tette a' Conventet a' maga szabadság eránt való szerezetéről. — *Groningában* is meg inepeltetett Márt. 3-dikán a' Fr. ifjúság innepnapja. A' Fr. követ kéresére meg engedte a' *Hágai* Convent 12000 tonna vajnak Fr. armadiához való vitetését (egy hajó tonnában 2000 font vagon). Minthogy a' Conventnek serkentő hirdetménye keveset használt a' tengeri szolgálatnak öregbitésére, most már nagy jutalmak ígértetnek azoknak, a' kik szolgálatot vesznek a' *Batáviai* hajós seregénél. Egynéhány időtől fogva a' finántzia körül foglalatoskodik a' *Hágai* Convent, és minthogy nem a' leg jobb állapotban vagon, a' mostani előülő *Sitter* úr javaslására ott is erőltetett költsönözésre fog menni a' dolog. A' mostani Convent 100 izeményből áll, néhai *Péter Pál* helyett

Hug Gevers polgárt választotta a' *Hollandiai* tartomány egyik nemzeti képviselőjévé. A' helytartó fejedelem hátra hagyott örökségeinek folytatására különös commissiót rendelt ki a' *Convent*.

Spanyol Ország.

A' *Kádixi* levelek szerént, *Márt.* 2-ik napján érkezett oda bé a' Fels. Spanyol király, királyné, és a' velek utazott K. udvari tselédek. Mind oda lett bé menetek alkalmatosságával, mind ott való mulatásoknak egész ideje alatt rendkívül való örömet mutatott a' nép, és az ő Felségek mulattatására rendelt közönséges játékok, tüzi mesterségek, 's több efféle vigáságos dolgok által bizonyították Fels. fejedelmek eránt igaz szívből származott hiveségeket. — A' kikötő helynek meg szemlélésére menvén Ő Felségek, nemtsak a' Spanyol, hanem az ott lévő *Frantzia* hajók is szélnek botsátották vitorláikat, 's keményen harsogtatták azokon lévő ágyúikat. — Ekkor érkezett oda *Amériká*ból az a' gazdag flotta is, a' mellyen lévő portékák 50 millió forintra betsültetnek.

Elegyes Tudósítások.

A' *Batáviai* respublika mostani valóságát és mástól való nem függését a' *Svéciai* K. meg esmérte, 's arról jelentést is tétetett *Hágában* lévő követje által a' *Convent*nek. *Pichegrü* Fr. Generális a' *Kénusi* ármadiának fő vezérje *Stöckholmba* fog menni követtségbe, melly dologból a' hosszú latású politikusok épen azt prognosticálják, a' mit *Aubert Dubaye* vólt hadi miniszternek *Konstántzinápolyba* lett küldetéséből. Egy közönséges újság író ekként okoskodik e' történetről: Vagy vétett, úgy mond, *Pichegrü* a' Fr. respublika ellen vagy nem? Ha nem vétett, vétett a' respublika, a' midőn illy számos győzelmekkel tündöklő hadi vezérjét ok nélkül hivataljától meg fosztotta. Ha pe-

dig vétett, nemtsak nem méltó illy fényes követ-
 tség viselésére, sőt méltó a' nemzet meg utalá-
 sára. Egyedül a' jövőidő fedezheti fel e' tit-
 kot. — Az ő helyére választott *Moreau* Gene-
 rális szép ifjú, nagy talentomú, és tapasztalású em-
 bernek lenni mondatik, a' ki a' törvényes tudom-
 mányoknak tanulása után, 1789-dik éltendőben
 kezdte el vitézi pályafutását. April 7-dikén
 ő is *Párisban* volt az idej táborozás planumának
 Directorium eleibe való terjesztésére. — Jegyez-
 zük meg, hogy a' melly nap ő győzedelmi pom-
 pával *Gertruidenbergbe* bé ment, ugyan a' nap
 guillotiniroztatták édes atyát a' *Jakobinusok*. —
 A' *Dániai* és *Svédiai* flották jövő Juniusban fog-
 ják magokat ölzve kaptsolni. — *Rivals Hesszen-*
Kasselbe küldetett Fr. követ April 6-dikán volt
 első audientzián a' Landgrófnál. — April 7-ikén
 új zászlókat nyervén a' *Koblentzben* lévő *Frantzia*
 őrizet, a' régi zászlók meg égettettek. Az újak-
 nak által adásával ekként szólott a' komandirozó
 vezér: *Éljen a' Fr. nemzet, éljen a' reszpublika!*
 melly szózatját kevesen vóltak a' katonaság köz-
 zül, a' kik visszonozták vólna. — Angliából még
 most is sokan költöznek az *Amérikai* szabad Sta-
 tusokba, holott vagy a' reszpublika bankójába te-
 szik le pénzeiket, vagy fekvő jószágokat velznek
 azokon. — Az *Algiriai Dey* avagy fejedelem ba-
 rátságos tractára lépvén az *Amérikai* reszpubliká-
 val igen betses kardot küldött ajándékba a' *Congressus*
 mostani előlülőjének *Washington* Generá-
 lisnak. — A' *Dovai Merlin* politzia ministerség-
 ből justitz ministerségre emeltetett; helyette *Ko-*
chon lett politzia ministerré. — A' *Helvétziai* ke-
 reskedés felettébb sokat szenvedett, és még most
 is szenved a' Fr. papiros pénz miatt. — *Fridrik*
Orániai hertzeg két héttel ennekelötte *Bétsbe* ér-
 kezvén, a' vad ember tziemerü vendégfogadóba szál-
 lott bé, és egynéhányszor vólt már Ő Cs. K. Fel-
 ségek, és a' Kir. ház udvarlására. — A' Fr. Kir.
 kis asszony tsaknem minden vasárnap *Mária Kris-*

tina hertzeg asszonytól ebédel. — A' Havasalföldön támadott Lengyel confoederationnak valóságáról méltán lehet kételkedni — *Churette* Márton nem 26-dik, hanem 29-dikén lövetett agyon *Nantesben*. — Ö Felsőge parantsolatjára mind *Zimonyban*, mind annak környékén tsinosan kell házaikat tartani a' lakosoknak. — *Blumauer* igen híres *Bétsi* Poéta 30000 forintot vette meg néhai *Kaunitz* hertzeg válogatott könyvekből álló bibliotékáját, mellyet már most nagy nyereséggel adogat el darabonként. — Spanyol Országban még most is nagy hadi készületek tételnek a' Izarazon és tengeren. — *Gibráltárba* 2000 tonna munitzió és eleség küldetett. — A' felső *Rénusi* Cs. K. armadiának fő kvártélyá *Spirába* tétellett által. — *Büffon*, *Linné*, *Tournefort* és *Juszien* igen híres termézet vizsgáló böltseknek emlékeztető ofzlopok fognak a' *Párisi* fűvész kertben emeltetni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Magyar Ország.

Lötséről April. 12-dikén. A' Magyar kurirnak 25-dik számú darabjában jelenti vala az úr, hogy néhai *T. T. Stretskó György* úr helyett *Lötssei Rector Liedeman* urat válalztatta a' *Posoni* Evangelika Ekklesia virágzó iskolájában közönséges tanítóvá. Ez ugyan igaz, és a' nevezett Rector úr meg is kapta a' hivatalt; de a' *Ns. Lötssei* Evangelika iskola előjáróinak, 's patrónusinak éránta mutatott sok rendbéli szivességére tekintvén azt el nem fogadta. Ezen háládatossága által annyira meg nyerte 's öregbitette a' *Lötsseieknek* maga eránt való szeretetét, hogy minapában egy kis vig társaságban két szép hajadon egy arra készített trónus forma helyetskén borostyán koszorút tett a' fejére, költsönözö háládatosságoknak bizonyító jeléül.

Az April. 29-ik napján költ, 35-ik számú Magy. Kur. Tóldalékja.

*A' Török Armádiánál történt Reformatióról való
Jegyzései egy szemmel látó Tanúnak.*

Egy időtől fogva annyi sokat olvasok a' Törököknek háborus készültejeikről, különösen pedig azon 40000 főből álló hadi seregről, mellyet a' *Tacticának*, az az, a' hadi mesterségnek minden részeiben *Anglus*, *Svékus* és *Frantzia* tisztek oktattak, 's oktatnak még ma is, hogy azoknak, a' mellyeket én tulajdon szememmel láttam és tapasztaltam, minden részre való hajlás nélkül, veled való közlésekre magamat meg határoztam. — Igaz dolog barátom, hogy a' Szultán az Oroszokkal volt utólsó háborújának meg szűnésével mindjárt keményen meg parantsolta, hogy a' Jantsárok az Európai gyalogságnak és pantanyusságnak *tacticájában* gyakoroltassanak. Alig zendüle meg *Fr. Országban* ennek a' hirnek hangja, már is sok *Lajos* vitézivel meg rakott hajók repültek bé *Stambul* (igy nevezik a' Törökök *Konstántzinápolyt*) ki kötőhelyébe. Kínáltak magokat ebbe a' hadi iskolába számos *Anglusok*, *Svékusok*, *Lengyelek* és *Olaszok* is, a' kik az előtt különbkülönb hadi szolgálatot viseltek. Egy *Fr. fő hadi tisz*t, a' ki a' nevezett fő városban való hosszas múlatása alatt a' nagy embereknek, a' *Divónnak*, sőt magának a' mostani Szultánnak is meg tudta kedvét nyerni, készített a' végre egy planumot, 's azzal biztatta őket, hogy ha a' szerént tselekeznék, az Oroszokat és Aus-

triaikat, bátor a' tenger fövenyeinél számosabbak légyenek is, 50000 jól gyakoroltatott Törökkel szivó dohánnyá lövöldözteti öfzve. — Ama híres *Renegat*, az az Törökké lett *Murray* vele együtt munkálódván, erre a' mellze latású és az *ártilleria*hoz 's ágyú öntéshez jól értő emberre bízott azon tudományoknak meg jobbitása, *Mahomet* Profétának való meg hódolása után.

Ezen plánumnak tökéletességre való vitélben épen azok az akadályok adták elő most is magokat, a' mellyek a' múlt időkben gyakorta próbáltatott katona reformatió alkalmatosságával minden jó szándékot héjjába valóvá tettek. — A' *Jantsárok* tellyességgel nem akarták magokat ahoz alkalmaztatni; nem, a' mint a' külföldiek gondolkoznak, az idegen rendtartásoknak meg utalásából, ávagy ösi vallások tzikkelyei eránt való különös hajlandóságokból, melly szerént minden hadi győzedelmeket és tsapásokat egyedül a' fatum által meg határozthatni hiszik; hanem azért, mivel ez a' katonaság olly emberekből áll, a' kik hadi szolgálatjokon kívül különbkülönbféle mesterséget üznek, 's abból élnek békességnek idején. Találkoznak közöttök sok kurta kalmárok, sok kaptza kötök, takátsok és vargák, 's ugyan ezek az utólsók, futólag említvén, valamint a' több Török vargák is, tartó, tisztá és szép munkájokra nézve a' leg híresebb Anglus 'vargákat is felül haladják. Egy szóval, minden *Jantsár* mester ember, kézi mives, vagy kalmár. Akár örrön áljanak akar ne, mindenkor szorgalmatos dologgal foglalatoskodnak mellette. Ha tehát ezek a' Török polgár katonák könnyen engedték volna magokat az Európai katona formába öntetni, rendkívül sokat szenvedett volna a' miatt kézi mesterségek, kereskedések, és magok táplálásának módja. Igen ellenzették tehát a' gyakorlás helyen való minden napi meg jelenést, hogy ott új módot tanuljanak ellenségeiknek a' más világra való küldetésekre, 's a' mellett a' varga meitző kést, a' töt, vagy a' szövő bordát nyugodni hagy-

gyák. — Öket a' hadi mesterségben erőszakosan meg világosítani akarni vezedelmes eszköznek tartotta a' *Diván*, más történetekben is tapasztalván az erőszakoskodásnak rossz következtéseit. Azért más bátorságosabb és kevesebb ellenzéssel öszve köttetett eszökhöz kívánt nyúlni, t. i. minden nemzet és vallás különbség nélkül rekrutákat verbuválni, 's belőlök egy különös sereget formálván, az Angliai, Frantzia, Olasz, Svétziai és Lengyel tacticára tanítani. — A' Jantsárok közzül is sokan vettek ennél a' serégnél szolgálatot, de leg nagyobb része korhely, tsapongó, tolvaj és sohannai emberekből állott. — Ezen tacticának tanítói elsőben is bottal 's ökölrel fogtak tanításokhoz, és mindjárt eleinte protestáltak a' Török bőv, zsák forma, és nehéz nadrágok ellen, mellyek az új Török hadi isten tanítványainak akadályaira lettek volna a' kadentziára tsinált lépésekben. — A' *Londoni, Párisi, Bétsi, Berlini* és *Lipsiai* szabó politikához nem értvén a' Török szabók, hól egy hól más féle szabású mentét, kamizolt és nadrágot készítettek, végtére reá únván a' sok különkülönbformájú metzésekre Magyar nadrág forma láb viseletet találtak. Sokkal könnyebb vólt ezeket lábok száraihoz szorítani, mint a' Török turbánt fejekről le venni, de lassan lassan ezt is le practizálták, 's helyette, ne hogy egézflen új Frantzia kaptára ijtessen a' reformatio, egy olly fej viseletet találtak, mellyet rövideden le irván, turbánotskának lehet nevezni. — Paputs és pantófel helyett fél lábszárig érő fél sarut vontak lábaikra, egyéb köntösök a' Török módi és metzés szerént hagyatott. Ennekfelette Európai bajonetos puska, és puska töltés tartó táská adatott kezeikbe 's vállakra; derék kardjaikat *a la Custine* kötötték tomporaikra, hosszú késeiket és pistolyaikat Török módra övcik mellé szúrták, 's illyen kézfűlettel jártak az Európai tactica tanulására. — Le nem lehet írni azon nevetséges figurát, a' mellyet a' masirozásban 's fegyver forgatásban tsináltak eleinte ezek a' reformált

Török katonák; lehetetlen a' majomnak más képen bánni, mint midőn a' masirozást, a' rendbe állást és testeknek állását tanulni kezdték. — A' tanítók és nézők tsak nem meg pukkantak rajtok való katzagásokban, sőt magok a' tanítványok is egymást meg tekintvén, meg nem tartóztathatták magokat a' nevetéstől.

Lassan lassan, noha igen későre némellyek belé szoktak az új tacticába. Hanem más könnyen előre látott kedvetlen környülállások adván elő magokat, tsaknem egészlen haszontalanná tettek ezen igyekezetet. A' mint fellyebb is meg mondtam, az ezen reformált Török seregeknél lévő Európai tisztek különböző ármádiáknál szolgálván annakelőtte, mindenik a' maga módja szerént akarta az alatta valókat a' fegyverbe gyakorlani; a' Frantzia Frantzia módon tanította a' rekrutáit, az Anglus Anglus, a' Svékus Svétziai módra s. a' t.; és így midőn egy seregbe állitva exercirozták őket, különbkülönbféle módon nyúltak a' fegyverhez, 's mindenik másként marsirozott, egyik könnyebben, másik nehezebben, egyik halkabban, másik sebesebben, egyik nagyobb másik kisebb kadentziára, mellyet nevettség nélkül látni nem lehetett. Előre el láthatták ok ezt, és el is látták. — A' Fr. tizt leg jobbnak lenni tartván a' maga exercirozásának módját a' több tiszteken felül héjazni, a' többinek parantsólni 's mutogatni akart. — Az Anglus ellenben semmit sem akart amattól tanulni és hallani, annyival kevesebbé parantsolatjának engedelmeskedni. Így vólt a' többivel is a' dolog. — A' Frantziák szamosabbak lévén amazoknál semmit nem akartak engedni, sőt mindeneket a' magok principiumaik szerént mivelni, mellynek utóljára az a' következése lett, hogy pistolyt 's kardot rántottak egymásra. — Végtére tsak ugyan még is abban egygyeztenek meg, hogy mindenik valamit elő hozván a' magáéból egy különös gyakorlás alkotmányt készítsenek, de ez is tsak nem egészlen Fr. módra vala alkotva. A' kik ezen alkotmányt be

venni nem akarták, el bocsátattak a' szolgálatból, 's ez által nagyobb egyenlőség lön az exercirozásban.

Ezen új alkotmány szerént éjjel nappal gyakoróltatott ez a' gyalogság. Az *Asiata*, kinek lépései nem sokat különböznek a' medve járásától, Frantzia lépéshez és test mozdulásaihoz szoktatni magát Herkulesi munkának tartotta. A' káromkodás, kiáltás, a' fegyver forgatásának 's marsirozásnak mutogatása, a' fű és tselekedet, keveset vagy épen semmit sem használtak, sőt az első eszköz is, melly a' bottal együtt az illy esetekben legalkalmasabb szokott lenni, haszontalan volt, azon nyelvet, mellyen a' tanító káromkodott és a' mit mutogatott, nem értvén a' rekruta. — Egyszer még bosszónkodván egy illyen pedagógus, egynéhány ütleket nyomott a' tanúlatlan rekruta hátára, a' ki fel gerjedvén háragjában, hirtelen ki rántotta öve mellől a' kést, és ha a' több tisztek ki nem mentették volna körmei között tiszttársokat, egyszeriben meg ölte volna ötöt. — Másoknak tanúságára legottan fejét vétette a' Töröknek a' nagy Vezér; de e' mellett a' tiszteknek is meg tiltotta a' rekrutáknak bottal való tanítását. Ilyenképen igen lassan ment előre ezen új katonáknak tökéletesítések, a' kik közül gyakran 800 gyalogságot és 500 pattantyúst láttam a' fegyverben gyakoróltattatni. — *Konstantzinpolyból* lett el jövémkor középszerű volt a' gyalogság, és a' pattantyúsok is kevés kedvet mutattak az ártillerial mesterségben való gyakoróltatásra. — És mivel a' rekruták verését meg tilalmazó parantsolat után minden katona fenyték és engedelmesség meg szünt, könnyen képzelheted, hogy mennyit épültek az új Török katonák az Európai tactikában. Mivel ha sokátska tart a' gyakorlás, mindjárt zúgni 's morogni kezdenek, és hogy a' következő letzke tanulásra való kedvet el ne vesszessék, haza bocsátatnak.

Ismét és ismét azt mondom, hogy ezek az emberek sem a' Török armádiának használni, sem

az ellenségnek ártani nem fognak, valameddig magok kényekre hagyatnak, 's ki is álhatna ellenek, midőn még a' nagy Vezér sem méreszli a' hűrt keményen meg vonni. De bátor egész Európában nem találtatnának ezeknél gyakoroltatabb seregek; még is mindazáltal kételkedem, hogy az erántok való bizodalomnak meg felelhessenek. Ennek meg fogására szükség a' Töröknek különös katona characterjét meg esmérni. — Bátorságára és személybeli vitességére nézve minden nemzetbelieket felül halad az ópium itala által; de gyakorta vakmerő bátorságra változnak által ezen tulajdonságai. Gyakran meg történt az utolsó Orosz-Török háborúban, hogy az ópiumtól meg részegített *Spáhi*, az az, lovas Török katonák 3 rendből formált quarrébe bé ugratván mind addig vagdaltak ide 's tova magok körül, míg végtére keresztül döfetvén lovaikról le hűlloptak. Egyszer 90 ilyen *Spáhisok* vésztették el életüket az Orosz quarrében. — Mennyiszfer nem találtattak az Oroszok által meg nyert tsata pia-tzon olly hűlt Törökök, a' kiknek óldal bordájok közé völt a' bajonet szúrva, amazok pedig fő nélkül heverték mellettek, a' kiknek azon szempillantásba ütötték el fejeiket a' muzulmanok, a' melly szempillantásban amazok ezeknek óldal bordájok közzé dőiték bajonettáikat.

Sok Orosz regimentek Commendánsainak vagynak még mais olly Orosz flinta tsőjök, a' mellyeket mintha répából készitettek volna, olly könnyen kétfelé vagdalta a' Török kar és kard. Ezekből mind bátorságok és vakmerőségek, mind testeknek rendkívül való ereje ki tettik, melly tulajdonságaikkal hogyha ellenségeik ellen illendöképen éini tudnának, e' világon egy hatalom se álhatna ellenek. — De épen az ezekkel való éini nemtűdás okozza, hogy könnyen diadalmat lehet rajtok venni. — Gyakorta meg mutatták ezt e' folyó században az Oroszok, 's most mosolyganak, ha az újonnan fel állitatott rettentő Török seregekről másokat beszélleni hallanak. — Ők, a' mint

tudva vagyon, ritkán várják el a' Törököknek reájok való ütését, hanem mihelyt a' földfekvése engedi, leg ottan ők ütnek elsőben amazokra, és minekelötte az Orosz kvarréhoz férkezhetne a' Török ék, széllyel rontatik az Orosz ártilléria által, és az ópium italtól meg rézgedett Spáhisok az Orosz bajonetaikon találják sirjaikat (d). — — Igen hosszas lennék, ha a' Török hadi rendbe való állást le írni akarnám, különösen tudván azt, hogy az a' taktikai értelemben nem is érdemi a' hadi rend nevezetet, hanem kevés szóval meg kell jegyezmem, hogy a' Török hadi rend valóságos hadi rendeletlenség, melly, mihelyt ők az ellenséget hátrább nem nyomhatták, 's nem bódogúlhatnak arra való ütésekben, a' leg nagyobb mértékben vagyon, és mindenkor rettenetes következései szoktak annak lenni. — Önnön magok akadályoztattyák az által életeknek meg mentését, 's mindenkor tsalhatatlan prédaiva lesznek a' győzelmeseknek, vagy a' halálnak. — Képzeld most ezt az új Török sereget, mellynek nagyobb része az ópiumtól meg rézgedett, a' tsatákban, könnyen által láthatod, hogy minden rend és lántzolás nélkül támadja meg az ellenséget, és hasonló kimenetele léssen a' múlt háborúban Oroszok ellen hadakozott gyakorlatlan Törökökkel. —

Tökéletesen meg vagyok arról győzöttetve, hogy az illy környüállásokban ez a' reformált Török sereg is el felejtkezik tanult gyakoroltatásáról, és mint valóságos Törökök flintaikat 's bajonettáikat el hányván szokott fegyvereikhez fognak nyúlni, tudnillik kardjaikhoz és késjeikhez, de a' mint a' tapasztalás tanítja, ezekkel sem

(d) A' Török ármádia hadakozásának módjáról sokat lehet olvasni az én Osmanografiám II. Rézfének 189-dik 's több következő tikkelyeiben.

rettentik meg az Oroszokat, lehetetlen amazoknak az Orosz ágyúk miatt azokkal magoknak használni. — A' Török ártillériának tüze sem olly hathatos a' tsatákban, mint a' több Európai nemzeteké, mellynek valóságos oka a' rossz mivélésü, készületü és fogásü ágyúban vagyon helyheztetve. Erre ugyan azt mondhattya valaki, hogy azokat is meg lehet jobbitani. — Erről is kételkedem, mivel öök felettébb támaszkodnak a' *praedestinatio*ra. — Hogyha, az ö vélekedések szerént a' fatum által végeztetett el viaskodásoknak szeréntsétlen ki menetele, sem a' hadi seregnek vitézsége, sem a' jó rend, sem a' jó ártilléria nem használhatnak. Ebben áll az ö hiteknek leg főbb tzikkelye, a' mellyre még a' hadakozásban is szorossan támaszkodnak, és ez által hitel felett való restségbe ejtetnek, a' jónak mivélésére, és a' károsnak elkerülésére. — Az el foglaltatott Török várakban soha sem találtattak ágyúik mellett egyenlő kaliberü, az az, az ágyúk tsölyukához alkalmaztatott golyóbisok; nagyok, középszerük és aprók mind egy rakáson vóltak. — Hogyha egyfzeriben alkalmatost nem találtak, kissebbet vévén, rongyba takargatták, azzal töltötték meg az ágyút, 's azzal is löttek, de minemü haszonnal, akárki is könnyen képzelheti. Ugy de azt mondhatja valaki, ezen is könnyen lehet segíteni, ezt is meg jobbithatják a' mostani Török szolgáltaiban lévő Európai tilztek, és mind az ártillériát, mind az ártilléristákat azon lábra állithatják, a' mellyen áll az Austriai, Orosz és Angliai ártilléria és ártilléristák. Nem a' lehetőségről, hanem annak bé telyesedéséről kételkedem én. Az előttünk eléggé esméretes ritter *Tott* is el kezdette a' Török ártilléria reformatióját, de minemü előmenettel, elegendőképen meg mutatták azt az azután következő hadakozásokban rajtok történt hadi szeréntsétlenségek.